

DE SINTERKLAASAVOND VAN JAN STEEN

De Sinterklaasavond is het feest der jeugd. Een feest der jeugd, echter, waarbij, ook thans nog, de volwassene zich mede met de jeugd vermaakt, ja zelf weer kind met de kinderen wordt.

Die kunst verstond Jan Steen. Trouwens, gij nadert zijn „genre“ op de goede manier, als gij er zijn streven in herkent, het kinderlijke, van volwassenen vooral, naar den eis te beelden. Grote mensen? Och kom, grote kinderen, dat zijn het. Iets in die geest wordt ons te verstaan gegeven door bijna al zijn schilderijen.

En dat zijn kunst reeds bij zijn leven zoveel waardering vond, dat wijst er ons op, dat de mensen zich die waarheid, in die vorm, wel gaarne lieten zeggen. Een waarheid, trouwens, die toen nog veel sterker gold dan heden ten dage.

Ja, als u eens plompverloren gevraagd werd, een der schilderijen aan te wijzen die onze zeventiende of zogenaamde gouden eeuw het sterkste typeren, dan zoudt gij geen slechte keus doen met deze Sinterklaasavond van Jan Steen, in het Museum Boymans te Rotterdam.

Want zo ooit enigerlei tijd een jonge tijd mag heten, dan is het die tijd, — de aanvang van onze zeventiende eeuw. De Reformatie, die levensvernieuwer, sloeg hier zijn wortels en verleende de strijders tegen Spanje hun grote kracht. De handel nam een vlucht, als nooit tevoren.

En daarnaast werd Holland een uiterst belangrijk centrum van wetenschap en kunst. En dit is daarbij bijzonder tekenend: een wetenschap, en een kunst, die zich beiden los voelden van de Kerk, ook van de Protestantse Kerk. Ook dat was nieuw, het was jong. Het was geniaal en kinderlijk tegelijk.

Maar voor wie van dat kinderlijke nog sterker getuigende bewijzen begeert, is daar alles wat ons die wetenschap en die kunst, en met name die schilderkunst, hebben nagelaten.

Kijk maar eens even, of denk maar eens even, aan ons meest beroemde schilderij: Rembrandt's Nachtwacht, om van de Schuttersmaaltijden van Van der Helst en Frans Hals nog te zwijgen. Gij ziet daar immers mannen, kerels als bomen, allemaal verschillend, en allemaal op het rijkst uitgedost? Dat onze vrouwen daar nog altijd een beetje van houden, dat zij met volle ernst kunnen

praten over wat die en die van haar sexegenoten aan kostbare kleding bezit, och, dat spreekt vanzelf. Men noemt trouwens vrouwen en kinderen meest in énen adem, nietwaar? Maar mannen? Mannen met kanten kragen en manchetten, mannen met opzichtige zijden sjerpen en de rest, die moeten nog veel kinderlijker geweest zijn dan onze vrouwen van nu, om die bonte toetaking te verdragen niet alleen, maar om er prat op te gaan en zich daar prettig gewichtig in te voelen!

Hier, op dat schilderij van Jan Steen, ziet gij nog iets anders. Wat nu nog bij sommige boeren rond de Zuiderzee, en bij de vissers op Marken gebruik is: het kind te kleden als de volwassene, dat was toen algemeen, tot aan de hoven der vorsten toe, ja daar vooral. En hoe kwam dat? Doordat men het onderscheid haast niet beseftte tussen kind en mens. En daar dat onderscheid vooral gelegen is in datzelfde besef, was dus dat onderscheid gering.

En hoe jong en hoe onwennig ook de cultuur van het huiselijk leven nog was, dat ziet gij, wederom, aan ditzelfde schilderij. Men ziet daar duidelijk aan, dat de mensen nog geen weg wisten met hun zienderogen toenemende welgesteldheid. De blijken van die welgesteldheid liggen er her en der dik genoeg op; maar de blijken van de onwennigheid niet minder, en zo was het overal, tot in de rijkste huizen.

Zie maar eens hier. Aan de wand: een kostbaar schilderij. De schouwbetimmering: rijk. Het meubilair: een allegaartje. Een bijeenbehorend meubilair was nog nergens aan de orde. Dat is een cultuurvrucht, die nog rijpen moest. Op de tafel: een kostbaar tapijtje, behoedzaam omgeslagen voor de schoen met gard, aan de jeugdige kinderen toebedeeld. Gij kunt die gard misschien op de reproductie niet duidelijk onderscheiden, maar eenmaal attent daarop, zal het nog wel gaan. De tafel zelf: wrak en wankel. Op de vloer: niets; niets dan een ruwe, gespijkerde plankenvloer. Voorts op de spinde en op het schouwboord enig simpel, maar schilderachtig tafelerief. De bezoeker, die het nurks-hebberige, barbaars met lekkers overladen kind naar zich toenoodt, rijk gekleed. Enfin, gij ziet het nu wel op alle manieren: een tijd van glorie, ongetwijfeld. Maar een tijd van kinderlijke voorlopiegheid tevens. Beschouwen wij nu voorts het schilderij om

zijn voorstelling, dan zien wij dat de schilder ons duidelijk te verstaan wil geven, dat het met die gard nog zo'n vaart niet loopt. Daarvoor lacht de genoegelijke vader te glunder, en daarvoor wenkt de oude grootmoeder te duidelijk met dat geldstuk, dat straks alles weer goed maakt. Voor het overladen kind op de voorgrond heeft de bezoeker bovendien nog een extra grote taaitaikoek gereed staan.

Wij merken op hoe de moeder, met zachte drang, het nukkig wantrouwig weerstrevig kind naar de bezoeker dringt, die de overvloed nog komt vergroten. En wij worden stil van stille bewondering bij de ontdekking dat er een rechte lijn gaat van de gard naar grootje; een lijn, gemarkeerd door grootjes geldstuk, vaders olijke lach, broertjes appel. Een dramatische spanning, op grootse wijze gesymboliseerd, en doorkruisend die andere dramatische spanning, tussen kind, moeder, bezoeker en taaitaikoek.

Het hondje is niet alleen vulling. Het verhoogt de feestvreugde door zijn irriterend gekef. En bekijken wij nu vervolgens het schilderij als schilderij, dan kunnen wij allerwegen smullen van Jan Steens gedegen oud-Vaderlandse kunst. Wij genieten, vooreerst, van zijn lichtverdeling, waardoor het geheel zo sprekend, en toch zo rustig sprekend, en zo weldadig harmonisch gehouden is. En wij genieten vervolgens, en zo mogelijk nog sterker, van de uiterst vertederde toewijding waarmee de koppen en de handen geschilderd zijn. Wij bewonderen de voortreffelijke schildering van de handen van de bezoeker; en wij hebben eerbied voor een vakmanschap dat in staat is ons het lieve van kleine kinderhandjes zo te doen voelen als in die twee handjes die de koek omklemmen. Over de overal prachtig volgehouden karakteristiek van de handen, — zoals het verschil tussen die van het grootje en die van de bezoeker glijden wij heen, omdat ons vervolgens de heerlijkheid van de stofuitdrukking boeit. Bij de bezoeker, bijvoorbeeld: het fluweel, het bont, de zijde, zo goed, dat de leek kan wanen dat daar verschillende soorten van verf voor nodig zijn.

Onze aandacht gaat verder naar verschillende alleraardigste stilleventjes, die stuk voor stuk schilderijtjes op zichzelf zijn, zonder nochtans de aandacht voor het geheel benodigd, te verbrokkelen. Ons treffen er vier. Het stilleven van de schoen met de gard en bijliggendheden, het stilleven van de koek, het gebuideld boezelaartje en het em-

mertje aan het kind, het stilleven van de grote taaitaikoek en de stoof met test, en het stilleven op de spinde, dat zo aardig de ganse groep kroont met zijn huiselijkheid. Wij bewonderen ze stuk voor stuk, om hun toegewijd verzorgde, schitterende penseling. Maar wij zouden met hun onderlinge schikking toch nog tevreden zijn, als daar niet dat evenzeer voortreffelijk geschilderd hondje was, dat, als vijfde in deze bond, de lege plek vult.

En dan, eindelijk, de sublieme bouw van de compositie, of samenstelling, zo harmonisch, dat in dit schijnbaar nonchalant bijeen geschikt geheel, toch alles elkander steunt en sterkt. Wij willen ons, daarbij, beperken tot de mensen. En wij zien dan, hoe het psychologisch zo fijn geziene scheef terugwijkend gebaar van den kniezenden knaap wordt herhaald in het precies even scheef naar voren neigen van de moeder die het kind naar de bezoeker dringt, en wij zien dezelfde scheve houding in dat kind, een scheve houding die wordt geaccentueerd door de stand op scheefhanging van het emmertje, en van de scheefgehouden ronde koek. Dat is daar een grote lijn, een meesterlijn, van het hoofd van de moeder naar de voet van de bezoeker. Een tweede zo, vindt gij van vaders kop, over de handen van de bezoeker, naar haar knie, haar been, haar grote koek. En een derde, precies eender, van het hoofd van de grootmoeder naar de naar achter gegleden slip van de bontzoom van de fluwelen mantel. Ons oog zoekt en vindt nu, vervolgens, onmiddellijk ook de tegenwichten tegen deze eenzijdige richtingsharmonisering. Zo'n tegenwicht vinden wij al terstond in de sterk sprekende lijn van hoofd naar voet van de bezoeker. Van het hoofd van den vader naar het hondje, enzovoort. Menigeen zal, zover gevorderd, op eigen geluk verder speuren en nog heel wat te genieten vinden. Weliswaar kan deze of gene zeggen: „ik zou daar toch niets van gezien hebben, als het mij niet was geweest,” maar dat doet er weinig toe; immers, wij zouden het wel degelijk gevoeld hebben als het er niet was.

Zie, dat is één van de aandoenlijke geheimen van de oud-Vaderlandse kunst. Naar het uiterlijk: onbevagen. Kinderlijk. Huise-lijk bovendien, tot aan en tot in het burgerlijke. Maar het innerlijke: rijk, rijp, bezonnen en . . . zéér voornaam.

HERMAN HANA.